Aquesta obra es stada treta deles
cronicas de mestre Rodrigo archa
bisbe de Toledo en les quals es breu
ment atrobat lo estament de Spanya
del comencament del mon tro al die
present quins e quals princeps la ha
posseida.

Com entre les altres par
tides e prouincies del no
stra Spanya en noblesa
de moltes riqueses e de
grans noblesses de que
fa testimoni un philo
soff apellat Lucha qui en sos ver
sos dix axi qui es aquell qui pot no
menar tantes e tan grans lahors
de Spanya Richa de Cavalls co
plida de fruytes resplandet pane
habundada de vitualles e plena de
molts riqueses

Veyam donchs breument de qui
nes gents fo habitada del co
mencament del mon tro ara

e en quina manera foragitats o remo
guts los primers habitadors co es los
fills de Jaffet fills de Nohe qui aquela
poblaren fo per los grechs destroyda
E apres per ells matexos reparada
Apres per los Romans per moltes
batayles subiugada E en plena sen
yoria possehida ans del avenyment
de Jhesu Christ

Despuys apres lo avenyment de
Jhesu Christ los Romans del tot
romoguts fo esuheyda per lo
Noble Rey dels Gots qui a
quela longament e pacificha posse
hiren co es tro al temps del Comte
Julia qui ab falsa traycio tota Spa
nya liura a Sarrahins per los quals
fo miserablament destroyda e de
solada

Mas per la clemencia divinal a
pres per Pelagi princep e
per altres Reys qui daquia a
vant en Spanya regnaren fo cobrat

destruida, e en part per Carlos Emperador e Rey de França apres dels quals los xpstians aquela han possehida entro en aquest jorn.

Com los fills de la generacio de Jaffet poblaren Spanya

Certa cosa es que nos trobam que ans del diluvi negunes partides del mon foren habitades sino tan solament Assia hec es trobat que la primera edat dura del començament del mon tro al diluvi que foren .ij.M.CC.xl.vj. anys e x generacions

Apres del diluvi Nohe romas sol en lo mon ab .iij. fills ço es Sem Cham e Jaffet. Sem qui fon dit Melchisedech

Dispuys .DC. anys dins lo qual temps
son departit lo humanal linatge
en .iij. partides co es en ffranchs
servents e Cavallers los fills de
Sem foren franchs los fills de
Cham foren servents los fills
de Jaffet foren Cavallers e son
departit lo mon en tres partes se-
gons segons aquesta forma

Sem
fill de
Nohe los
fills del qual
foren ffranchs
hac Asia que es
la meytat del
mon vers Ori-
ent

Cham
fill mija
los fills del
qual foren
servents hac
Afficha
vers mig
jorn

Jaffet fill me-
nor los fills del
qual foren Ca-
vallers hac
Europa vers
ponent

Jaffet fill menor primer ab
un aucell pres altre e pri-
mer porta estur e primer
ordona que les gents dones
aguessen servents daquest Jaffet

hac .vij. fills Canellees entre los
quals fo hun qui era apellat Tubal
e terquades per ell totes les parti/
des de Europa deligentment en q/
reren la derrera part de occident
qui Spanya es apellada. Capres
un flum qui es apellat Ebro consti
tuiren los de la generacio de Tubal
viles. Castells e masos. Daqui a/
vant ales altres partides de Span/
ya pero ehuits poblaren aquella.
de moltes viles e de molts Castells
senyorejaren donchs Spanya Tu
bal e los de sa generacio per a.ij. CC.
anys. E en apres venc Erchules per lo
avenimment del qual fo Spanya de/
guastada e destroyda segons a/
vant hoyrets

Per quina forma Erchules
subiuga a si Spanya

Passats donchs aquest temps
aquell noble Erchules de
Grecia Grech fill de Jupiter
e de Almena occupa desola a
la senyoria quasi tota Affrica he
Affricha ab gran navili navega

en les parties de Occident E a
pres lo estret de Jubaltar les quals
hauia ordenat e atenent esser a
qui la fi del mon fen aqui torres
molt altes e fortes qui vuy son a
pellades Cabes de Erchules E
era la uors en aquell temps un princep
apellat Gerion lo qual habunda
va de molts bestias e de moltes
riquesses E batallant Erchules
contra aquest Gerion ab la sua
virtut lo vence privat aquell de
vida de les Riquesses e de son pa
trimoni

EObtenguda Erchules vic
toria de tots los altres prin
ceps de Spanya E aque
lla destroyda e de guasta
da e ab gran estampament de sanch
de castima part aquella occupa
da a sa senyoria hi edificha en a
quela .iiij. nobles Ciutats co es
Ispali en altre manera apellada

Sibilia e Taragona e balaguer e
Barchona

Erchules lexa en Spanya
per Regidor un Cavaller
grech, apellat Sperian
qui de sa infantesa stava nodrit
ab ell e per lo nom daquest la
terra fo apellada Spanya. E min-
tant que Erchules en les suas nag
en Italia es arribat ab tota la sua
host. E com totes les partides de Ita-
lia hagues deguastades he sotome-
ses a sa senyoria en Grecia sen es
tornat. He trebellat per molta do-
lor corporal passa desta aquesta vi-
da. la causa pero dela sua mort fo-
ren fembres qui aquell lo qual ha-
via tot lo mon sobrat per armes
sobrare e vencere ab bevratges he
metzines. E segons que dien alguns
ell matex sa mata no podent soste-
nir la gran dolor quels donava. al.

cor los abenratges

En aquesta manera fo sotsme
sa Espanya als Grechs la
qual pacifficament posse
ren tro p àns C. anys fins
al temps dels Senats consultes de
Roma tro en fins Scipio Affricha qui
apres la conquerí segons denant se
conte

Com los Romans conqueriren
e posseyren Spanya lonch temps

Com alguns nobles Romans
apellats Scipions venques
sen en Spanya per traur
cala de senyoria dels Gre
chs e sotsmetre aquela al impe
ri de Roma los dits Scipions ab

quarx. tota lur host per les gents de es
panya foren morts en la batalla e fo a
questa batalla. D. xxxx. anys apres
que la Ciutat de Roma fo hedifi
cada

Sapio Affricha fill de Sapio
maior lo qual era de edat
de xxiiij anys tobesciant
veniar la mort de son pare
e dels seus ab gran host de Cavall
e de peu es vengut en Spanya ho
sen molts batalls E fo algunes ve
gades vengut e altres vegades ve
ncador finalment conquista tota Spa
nya E en Roma sen es tornat hon p
sensal de tanta e ten grea victoria p
ell obtenguda es muntat a dignitat
de Consolat

Mas com les gents de Spanya
no sabents haver repos torne-
ssen contra los Romans a
rebellar vench Scipio d'Affri-
cha dessus dit loqual era apellat
Affricha per ço com havia subiu-
gada Affricha al Imperi de Roma.
E retornada la rebellio foren retor-
nats los tinents e fo en tal mane-
ra degastada Spanya quel destr-
uyment aqui fet per Erchillo aguere
per gran dolor com de aquest se re-
menbrança. E foragitada del tota
la Senyoria dels Grechs fo Spanya
al Imperi de Roma subiugada. E fo
Spanya sots Senyoria dels Romans
tro al temps que correcia l'any de la Na-
tivitat de Jhu Xst. CCC.lv

Tinents los Romas lo principat
de Spanya eren emperadors
Diolecia e Maximia qui co-
mençaren a regnar l'any de

Jhu xst / CC l xxxv° hi fo Spanya
dela sancta de sants martiris consagra/
da hon com los dits emperadors come
çassen a persseguir los xpians trema/
teren hun de lur cort per nom Da/
cia cruel e maluat paga a gouernar
Spanya e per perssaguir los xpians
Aly com fos en Barchona troba sta
Eulalia la qual com ab los seus pa/
rents fos conuertida ala sancta fe per
la predicacio de sent Cugat e de
sent Feliu de Gerona e no la pogues
de son sant proposit reuocar feu a/
quella greument turmentar E com
en la creu fos posada rete larma a
Jhu xst del qual martiri fa testi/
moni sent Feliu

Apres aquestes coses Dacia
en tornant en Arago lexa en
Cathalunya per consellers
e regidors Galeri a Maximi
e Ruffi los quals sent Cugat dess

Dit en nom de Jhesu Christ. presseren he ab molts e diverssos turmentz lo fa herren turmentar mas per manament de Deu. Galera e a Sarginya foren a qui destrohits. E Roffi fen degollar lo dit sant fora la Ciutat en un loch apellat Octonya. hon ara es fundat un noble monestir a honor del dit martre. Apres lo dit Ruffi fen morir sent Felm a Gerona a moltz e infinits turments qui reebuda corona de victoria rete l'anyma a Jhesu Christ. E axi com Barchinona per sancta a Eulalia axi Gerona per sant Felm es gloriosa.

Com aquell malvat Dacia fos en Arago entrant en Çaragossa feu degollar infinits martirs per amor dels quals se tanten vuy sanctes missas e prees ad

passio sent valeri bisbe manant
ab lo dit Dacia fon aormaters morir
a Valencia sent Vicenç E apres
sent Just e sent Pastor fen degollar
E a Toledo sancta Leochadia E a
cardona sent Aristus e sancta Victo
ria E en Sibilia sancta Justa he
sancta Ruffina la victoria del sat
martiri a consegniren

O Mucho honrada terra de
Spanya qui tants e tant
grans advocats has en lo
regne de deu molt te deus
alegrar car per les pregaries da
quells tots los habitants en tu sera
desliurats de tots mals

Sapio afferida dessus dit co
com era los de Spanya ha/
gues obtengud a victoria e
diffecha Terragona e fo e
diffirada / CC / m anys abans dela
Incarnatio de Jhu Xst

Apres aço Talemo e Ocinnos
hym ·cccn· regidors de Spanya
e diffiaare Toledo lxm anys
ans dla Natiuitat de Jhu X.
Ceragossa fo e diffiuada en lo temps
de Cezar August del qual la Ciu/
tat pres nom

Tenguere donchs los Romas
Spanya en plena senyoria
.CC.m anys abans dla Na/
tiuitat de Jhu X. E apres .ccc.
lx anys tro q los Gots la conqueriren fo/
ragitada la senyoria dels Romans

E lapres que ans dela natiuy/
tat de Jhu xst fo cap de E
spanya Terragona la qual
e diffiicha Sapia Affrich a
E apres la natiuytat de Jhu xst
fo cap de Espanya Ceragoça en lo t
temps dels Romans e en lo temps
dels Gots fo cap Toledo

De la natura dells Gots e
com subiugaren a si Espa/
nya.

Los Gots hagueren nexença
de Magog fill de Jaffet e
ysqueren de una Jla qui es
en la mar Occena apel/
lada Escancia e eren homens mo/
lts virtuosos en fet darmes Car

mes amaven morir en batalla que
esser vençuts per lurs enamichs
Aquests per la lur gran proheça
e forteleça obtengueren Egipte e
Velazi Rey dels Egipcians en la
batalla en tal terra e tota Asia sub
iugaren Sobraren per batalla aqls
nobles e batallarosos fembres de
lurs per lurs marits apellades
Amassones subiugaren mes avant
asi Asia Armenia Grecia e Italia a
guanyaren Thelofus Rey dels Gotz
vence los Grechs e mata Tessandre
e en segui Ulixes en la batalla de
Troya Cirus grech Rey famos
per una Regina dels Gots apella
da Tamaris fo mort en la dita ba
talla Tydaspis Rey e perrus
fill dagill per Anthreus Rey
dels Gots foren morts en la ba
talla de Troya Ab aquests Ala
xandre james no volch contendre

IX

Entraren los Gots en Italia
e aquela degastaren. Roma
preseren Verona e dissitaren
en l'host dels Romans En
sperança son entrats en Spanya as
aconseguits e quj facere Toledo ca
dical e cap de tot lur Imperi

Acabades donchs quax totes
les coses/ e optengudes les
prouincies de Asia e de Eu
ropa aguere Spanya los
Gots per molt agradosa mes que
les altres terres. Car aquela en
la forma de peradis terrenal per
moltes fonts e Rius fflumals en
major partida es regada es mes
auant habundada en messes de
litosa de peys bastada de castes e
de molts bestiars delitable per di
uerses arbres e fruyts Erjulosa
per Canalls proffitosa de ajuts

privilegiada de Ciutats de Viles
e de Castells Curosa de vins Co/
nyments de pans Richa per aur e
per argent Copiosa doli Respla/
dent per engyn valent en ba/
talla Excellent en paraula / ca/
bundada en totes coses Neguna al/
tra terra es semblant a aquesta
en abundancia e en altres noblesses
E mes avant molt ffrancha a en/
feeltat preciosa En audacia Sin/
gular Ca de mont dita terra de
Spanya los honorables Gots le
xadas les altres parts del mon
aquesta sobre totes les altres ele
gieren a tals tal terra se pertenya

Los Gots Naturalment eren
grans de statura Eren en
tot esprovament darmes
singulars Eren sotils per
engyn en proposit savis e ferm

estants E xcellent en les forces d-
lur cors Valents e esperts delles tt
lurs mans Blanchs de color E e-
ren instruits e en scriure en totes
les liberals arts e en philosophia e
en tota sciencia liberal

Com presseren los Gots
la ley de Jhu xpist

Apres algun temps un Bis-
be apellat Gudile mostra
als Gots la ley xpiana e
les Scriptures del vell e
del novell testament E aquell
Bisbe reebe la gracia del sant
babtisma apres anant segons dit-
es com los Gots aguessen deguas-

tada Italia sobra Roma comença/
ren crudells batalles / e aquelas ab
gran estampament de sanch prese/
ren. En tant que la Ciutat ven/
cedora de tots les gents fo per los
Gots batallaros sots deme Alarich
Rey daquells vencuda e catiuada
los Gots empero e Alarich llur
Rey foren de tanta clemencia e pi/
etat que perdonaren a tots aquells
qui a les sanctes esgleyes atenguessen
e qui lo nom de nostre senyor Jhesu invo/
cassen

Donchs fo presa Roma per
Alarich Rey dels Gots à
.M.C.lxiiij. anys apres que
Roma fo edifficada / e pre/
seren placida filla del Empera/
dor Theodor germana de Arca/
di e de Honori emperadors e pren/
moltes Riqueses dels Romans
E guastada e encesa e cremada

la dita Ciutat al terçer dia ab
gran victoria sen parti e no passa
ren molts dies que Alarich Rey
dessus dit mori e lexa lo regne a
Gotholfus cosi seu

A tholfus mort Alarich fon
rezebut en Rey lany de Jhu
crist CCCC xlviii e regna
vi anys e torna en Ro
ma e tot ço que romas era crema
E apres per tal que Placida filla
de Theodosi emperador per la
sua gran belesa e per pregaries
de placida lexa Roma a honori
cunyat seu qui apres la torna a
poblar E vencut sen lo Rey A
tholfus en ffrança com fos de pro
un Riu quis apella lo Roze entre
que unes malvades gents apella
des Barbers de que staven Espanya

E dolent sa molt que ten gloriosa terra fos ensutzada per tant sutza gent volent socorrer als meschins de espanya venc a Barchinona e aqui entre los seus fo mort un seu cavaller son familiar

Segiricus fo elegit en Rey dels Gots apres mort de Asthulfus / e regna un ayn ten solament apres mori e lexa son Regne a Valia

Vallia mort Segiricus succehi en lo regne tres ayns e ana en Espanya / e combates ab aquells malvats Barbares / e venç los e desliura aquella nobla terra de lur perpetuadora senyoria

Tnderen mort Halia succe/
hi e fo hom de bona condi/
cio lhe regna .xxxiij. anys
e mori layn de Xpist dccc
lxxx

Donchs com los Nobles Gots
haguessen conquesta la ma
ior partida del mon esguar
dant en qual part porien milor
habitar pensaren Spanya esser t
pus delitable pus abte e mylor de
totes les altres E axi com dit es t
fore Toledo cap de lur Imperi fo
cagitada de tot la senyoria delles
Romans E no ten solament en to
ta Spanya haguere senyoria t
ans en terra en tota Castinya e
en lo Comptat de Tolosa e en t
la prouinci[illegible] de Narbona la qual
per alguns es dich apellada Go
tia per ço com los Gots la habi
taren tot en terra agueren ple
na Senyoria en tota la regio q

es deta vn Rey apellat Rosse e
aço durà quaix per CCCC viij anys
E era custuma quel emperador
se coronava a Toledo e a Tolosa
e a Navarra Narbona Caracass/
tes tres Ciutats pervalian a to/
tes les altres

Capitoll 276

En aquell temps per los Gots
foren construydes les leys
Gotiques les quals encara vuy
en Espanya son allegades en los
plets e per aquells moltes vega/
des es jutiat

Posseyren donchs los Gots
totes les provincies de Es/
panya e les altres terres
en benevenentmeada a memoria sots
diverses Reys CCC viij anys
tro ala falsa traycio del Compte
Julia qui faltament e enganosa

tota Espanya e les altres terres
prouincies luna ha Sarrayns e
Mors abans de aquest temps Ja/
mes los Sarrayns no posseheren
res de ça mar

tota Espanya e les altres teras probincias

tot tota e de

Veyam donchs breument lo
Compte Julia e los fills
del Rey Vitissa qui era
del noble linatge perque
se irasqueren e se leuaren contra
lurs frares xpians e contra lur
terra materna. Dues rahons hi
son principalment allegades ho
assignades. La primera per ço
com se esdeuench que per ptrat

Regna en aquell temps en Spanya
Un Rey apellat Uitissa molt maluat
e peccador sots era de DCCXXXX
e regna viiij anys Aquest com fos
molt luxurioses hauia en temps tt
molts mullers e infinides concubines
contra la ley de Jhesu Xrist per la
qual cosa era molt ensutzat e per
semblant manera tots sos sots me/
sos prouocaua a actes semblants
E en tant que instituy en son regne
que no tan solament los lochs ans
encara los preueres preseren tt
mullers e amigues tantes com fos
lur plaer e uoluntat E a justar
iniquitats reuocant e corrompent
los priuilegis e franqueses dlas
esgleyas los Juheus molt honora
e a ells atorga mes franqueses
que la esgleya no hauia acustumat
de hauer Era donchs axi pecca/
dor e maluat lo dit Rey Uitissa que
tot lo mon hauia ensutzat E com
se temes que per los seus peccats
les sues gents nol gitassen del reg
na e duptant que elegissen en Rey

lo Duch de Cardona apellat Teo
doffreus qui era molt plasent e gracios
comença aquella perseguir e pres
lo et axorba de amdos los ulls E
no lia per semblant pena punir Pe
lagi dalta senich mas fugent en
Chantabria estapa ala fellonia de
perseguiet

Apres Rodrigo ffill de Teodo
ffreus lo qual dit Vitissa a
xi com lo pare volia axor
bar ab favor e ajuda dels
Romans comença publicament que
lo dit Rey Vitissa a rebellar E
prevalent Rodriga en molta virtut
pres lo dit Rey Vitissa he crecasth
li los ulls semblant que ell havia
fet a son pare E apres poch temps
Vitissa ab molts ab complacions fi
na sos dies E com lexas dos fills
co es Gilibert e Eban negun da
quells no succehi en lo regna per

co com eren odiosos a tot lo poble per
les malvestats de lur pare

Los Gots elegiren en Rey he
princep lur lo dit Rodrigo
lo qual exella de tot son re
gne los dits Gilibert e E
nan fills del dit Rey Vuyssa los quals
passants la mar fugiren, e anaren
hel Compte de Tingitania e aqui esti
gueren tro al temps de la Trayció fe
ta per lo Compte Julia. E laltra
raho es per co com lo Compte Ju
lia qui era cosin germa del Rey
Vuyssa e havia lo seu Comptat
en la terra que vuy lo Rey de
Granada te he tenia molts ports
de mar e moltes fortaleses fon
tremes per lo Rey Rodrigo en Affri
cha la qual tenien los Sarrayns
E dementre que ell era en aquesta
missatgeria lo Rey Rodrigo viu
sa muller de molt gran bellesa e

de present quela vin fo molt estal
fat sens sa amor E com ella non vol
gues consentir a sa volentat pres la
per forsa complint ab ella sos de
sigs Vengut lo Compte Julia dela
missatgeria la muller ly manifesta
lo fet lo Compte com fos molt cau
telos noy dix als mas empresa da
altra missatgeria partis del Rey
in dignat e en lo temps del fueren
anaren a Septa e Jaqui samulle
ab tot aquell mes Tresaur q' por
haver mes e colloca / e anaden
en Affericha recta ab los Sarra
yns com e per qunna forma porie
haver Spanya d'lur ma

Et lo fals trattament entre
lo Compte Julia e los Sa-
rrayns dela malvada tra-
ycio per ells feadora los
Sarrayns no confiave molt dell
per ço com tro en aquell temps
era estat lur mortal enamich
ells havia fets molts mals he
donats grans dampnatges Easse-
yant lo vna beguada e moltes
trobaren lo en ferm proposit he
liuraren li companya de Canal
e de pen ab los qualls vench a-
legrament en Spanya E als p-
meres assalts vengueren a Alge-
zira dalfadra e daqui levaren
molt gran presa e destroyren
e deguastaren molts daltres lo-
chs maritims de que los Sarra-
yns foren molt alegres conaxets
que voluntariament e sens tota
ficcio lo Compte Julia sera a p-
art contra los xpians E la nort
ab innumable gent de pen e de
Canall entraren en Spanya

e vengueren tres al munt qui vuy
es apellat Jubeltar e venguere
a ells alguns cosins e amichs ca-
ces del Compte Julia ço es Gil-
ber e Eban ffills del Rey Veyssa
dels quals dessus havem feta +
mencio e molts daltres a aquesta
traycio consintens E encara +
hi vench Oph an Archabisbe
de Jspalis car era ffrare dell
Rey Veyssa lo qual lo dit Rey +
Rodrigo havia axorbat e mort
segons dessus es dit e era cosin
germa del Compte Julia. E Era
en pero ab tal la convinença ent-
ells e lo Rey dels Serrayns que
presa he occupada per ells Es-
panya e mort lo Rey Rodrigo
que lo Compte Julia en Rey he
tengues la terra per lo Rey dels
Sarrayns de la qual convinença
res no seruare

Com lo Rey Rodrigo sabe
los Sarrayns essere entra/
ts en Espanya e que ay/
la deguastaven e malme/
naven tramès contra ells un seu
cosí apellat Enecha ab gran host
lo qual ab ells moltes vegades
se combaté e moltes vegades
fo vençut a la fi fo mort per los
Sarrayns e açò per tal com los
Gots havian longament estar en
pau e ignoraven les maneres
les de les batalles passades fetes
per los lurs predecessors e ere
fets peresoses e no batallans

E com los Sarrayns ja guyats
los lo Compte Julià ha/
guessen deguastada gran
partida de Espanya lo
Rey Rodrigo los venc al en
contra ab tota la sua host e com
fossen venguts al flum qui es

apellat Vendilach prop Xeres la
batalla comença molt aspre entre
ells en tant que per viii dies contin
nuus ço es de un diumenge al altre
incessantment se combateren axi
que la host de Tarich Rey dels
Sarrayns era ja en vençuts e hi
havien morts xvi m. Cavallers. Be
del tot eren vençedors los xpians
mas aquell malvat Compte Iu
lia e los cavallers xpistians qui ab
ell eren feren tant d'armes quell
Rey Rodrigo fo vençut e hac a
desemparar lo camp. Los dos fills
de Vitissa qui ab lo Compte Julia
eren venguts vengueren contra lo
Rey Rodrigo e per mans de aquells
fo mort. Hon lo Rey Rodrigo e
tota la sua host perench la lur
terra perderen tota ensemps. Dant
fo gran dan a xpians car aci
fo finida la gloria dels Gots

Finada aquesta cruell batal/
la fon donada si ala gloria
dela Vostra magestat e a/
quells qui molts regnas per batalles
avian assi subiugats. E en aquesta
sola batalla los banderes dela lur/
gloria per lurs peccats foren in/
clinadas. Donchs com la dita ba/
talla miserablament e cruell fos a/
cabada e apenes aquests romans ne/
gu dela part dels xpians que ve/
nges ala batalla romas la terra
buyda de pobla plena de sanch/
mullada de plors sarrel e besta/
da de vdolaments e de crits. Es/
ta lera als estrayns peragrina
als Ciutadans e desolada de
solas e de sos pobles. Car la te/
pestat e desferida fera aqui per
Herhules era renovelada he
los dampnatges he morts axi
fetes per los romans no foren
semblants als deguastaments e
crueltats qui per los Sarrayns
foren aqui perpetrades

Per la qual cosa Espanya a
com per diverses e varies
nacions moltes vegades sta-
estada destroyda e apres
per altres dessemblants a aquells
successivament zaparcada nuda a la
longua e lo lenguatge e nexença dla
sua gent

Apres aquestes coses recessave
tant la dita pestilencia de
destruccio que en tota Espa
nya no romas Ciutat Ca
thedral qui no fos cremada derro
cada, o presa, e aquelles Ciutats
e Viles les quals per armes no podien
subiugar decebien, e enganaven
per falsa circumstancia amonestan
archa los Christians Orbe dessus dit
que poguessen viure sots tribut
he que tinguessen pacificament
la terra, e ab aquests engans he
deceptions retien les Ciutats e

los Castells als Sarrayns los quals
per ells obtenguddes foragitats los
mesquins xpians establien aquells
de Sarrahins e de Juheus e los mes/
quins de xpians qui aqui volien
comandre per leurar e tornes hac
les terres lexaven los omnes en
pau sots cert tribut

Apres no solament los Sarra/
yns subiugaren a si Espan/
ya ans en cara passants los
munts prenents tota Gascu/
ya e la prouincia de Narbona e tots
les altres terres tro al Riu qui sa
apella lo Rose sots meteren a llur
iuradiccio exceptada la Ciutat de
Tolosa la qual james no pogue/
ren hauer

Com Zoma princep dels Sar
rayns ab tota la sua host
hagues assetiada Tolosa
e aquela cascun jorn po
derosament combates Vench en a
juda dela Ciutat Un Duch de ffra
ça apellat Eudo e com de ca scu
na part comensassen agrament a
batallar Zoma ab gran multitut
dela sua gent morieren en la batal
la e en aquesta manera la Ciu
tat de Tolosa fo desliurada dela
malvada senyoria dels Sarrayns

Tengueren donchs los Sarra
yns Espanya e lles altres t
res tres anys sens negun
contrast tro que Deu tot
poderos qui no oblida hauer
misericordia a sos peccadors e qui
fer e sana e qui nafra e dona me
dicina volch conservar aquell

Nobla baro Pelagi axi com una
petita scintilla o spurna de foch en
son esguardament Aquest Pela/
gi fugent denant la cara del Rey
Vetissa quill volia axorbar en lo
ducat de Cantabria sen ana e
com hoys la host dels xpians
esser subiugada e deffallida e los
Sarrayns posseyr les costes dels
costes e pla selles de Spanya tt
dolch sel ultra manera mes amat
be nenbrant meadament morir en ba/
talla que veure costes vituposes
dela gent xpiana e dels sants e
vench sen en les destrets peres
aqui en les estretures dla terra
poguees conservar algunes gents
qui invocassen lo nom de Jhu Xt

Los Sarrayns emperero tota
Spanya segons dit es ha
uien ja occupada e sab

XX.

tot abaxada la forteleza dela +
gent Gotiga com tots dels Gots
no lhi agues Romans Snio alguns
pochs mesquins xpians qui per
les forts muntanyes en les Sturies
en Biscaya en Navarra en A/
rago en Cathalunya e en Gas/
cunya romasseren

Aquest noble Pelagi come/
nça publicament contra los
Sarrayns a rebellar he
anant per moltes montanyes e
vals troba molts xpians ama/
gats los quals conforta ab esprit
de fortaleza dient los que algu/
nes vegades deu ponexs sos pe/
cadors per lurs peccats e apres
los hanorre e no oblida de fer
los be Pelagi los desperta axi
com aquells qui de gran Somni
sopitosament son levats E de lo/

20

tes les parts dels Asturies toto/
rrens an vers ell axi com amy/
satge de deu lo elegiren princep
E comença contra los Sarrahyns
a fer grans morts la hon conse/
guir los podia E com Tarich
princep dels Sarrahyns hoi a/
questes novelles trames contra ell
un seu gran almirall e lo Comte
Iulia e los fills de Vitissa / e Co/
pham ab molt gran host E Pela/
gi veent aço en tenent que no po/
gueria contrestar a aquella tant
gran multitut de gents mes se
en una Spluga molt fort fera
duna rocha quaix p abtissin di/
vinal ab àz homens los altres
recomana ala gracia divinal e
que en les miracles la fi dels
affers e la misericordia divinal
esperassen E com Pelagi In/
duyt per moltes amonestaments
de Copphan e dels altres nos
volgues retre als Sarrahyns ne
fer pau ab ells azana lo Dux/

dela host fortment combatre la
porta dla Espluga ab pedres sa/
getes darcs e altres arnes mas
per gracia de deu les sagetes e los
darts retornauen en dampnatge/
e en mort daquells quils tremia
tien axi que en aquesta manera
morieren ·xx· Cauallers dels
Sarrayns E com Pelagi ve
es aço lohant la potencia de deu
e reafermat per gran fortalesa
de tot aço dla Espluga e lo Duc
dels Sarrayns ab la maior par/
tida dla sua host mata los altres
qui fugiren eren foren morts per
aquells que Pelagi hauia le/
xats en les muntanyes

Tarich princep dels Sarra/
yns dolent se dla mort he
destruccio dels seus en te/
nent que en aço hauia consentit

lo Comte Julia e los fills de V/
vissa e Esphan per ço ço ell
nols volia obs rendre los partits
a ells promesos fen los tots mo/
rir a cruel mort e rayguerren
en la fossa que als altres han
en apellada. E los Gots qui
fugiren poguere anaren clemaz/
mente a pelagi qui apres Oc/
cupa asi totes les Asturies e la
Ciutat de lehon qui per los Sar/
rayns era detenguda.

En aquell temps Alfonso
Catholic fill de P. en/
rich de Cantabria sen
vench en les Asturies e Pela/
gi per ferli valença contra los
Sarrayns al qual dona Pela/
gi sa filla Ermissenda per muller
apres molts batalles comunament/
ment fetes per Pelagi passa

Da questa vida e regna .xviij. a/
nys lany [illegible] al qual repos en
nostre senyor

Mort en axi Pelagi come/
ça a regnar sa filla fill/
sen sots era de Dcc·
xxxvij e regna ten solo/
ment dos anys e mori sens fills
e retorna la terra a Ormisse/
da sa germana filla de Pelagi

Alfonso Catholich marit
de la dita Ormissenda reg/
na .xviij. anys e fo molt
just e bon xpia ab los
Sarrayns moltes vegades beta/
lla e moltes Ciutats los tolch
les quals torna en poder dels
xpians axi que en totes les
Asturies e tota Galicia desllin

rada de poder dels Sarrayns e
en totes les Ciutats que obrech
ordona e mes Bisbes per la doc
trina dels qualls los crestians qui
eren romasos fossen confremats
en la santa fe Catholicha he le
xats dos fills Frolipa e Bemya
rete la anima a Jhesu Christ

Frolipa regna xiii anys a
pres mort de son pare Al
fonso e aquest pobla Ome
do he feu aqui esgleya Cathe
dral. Aquest entes que per la mal
nada custuma quel Rey Vitissa
haia mesa en la terra quells
clerguets haguessen mullers e
concubines la ira de deu era ve
guda sobre tota Espanya e or
dona Castedat en los ecclesias
tichs en tal manera que de peccat
de luxuria no fossen ensutzats

Aquest batalla longament ab los
Sarrayns lo Duch de Cardo/
na ab mil Cancellers vence una
batalla mort lo dit Duch he +
molts daltres e lexat un fill a/
pellar Alfonço passa daquesta
vida

Alfonço fill de ffrolyxa baro/
virilment batalla ab los
Sarrayns en tant que lo
lo princep dels Sarrayns ab
infinida host vengues les As/
turies de guastar Aquest Alfon/
ço li issi al encontra ab los
seus Cancellers aquells en tal
manera vence q lxx dels de
Arabia morissen en batalla

Aquest Alfonço fo verge q
jamés no conech fembre het

fo Just piadós e misericordiós
e moltes esgleyes e a honestires he
diffisicha e tant com pòch la glo/
ria dels Gots axí en les esgle/
yas com en los Palaus repa/
ra. E en aquesta manera algu
na partida de Spanya, ço es
Galicia, les Asturies e terra de
Lehon e algunes altres partides
per los dessus dits princeps ab
la ajuda de nostre Senyor fon de
potestat dels dits Sarrayns des/
liurada. les altres partides es/
tants en terra de sus lur impi
ado sa senyoria, exceptats al/
guns xpians qui estaven per
muntanyes en Viscaya, en
Navarra, en Arago e en Ca/
thalunya, qui contra los Sar/
rayns fortment resistien

Com Rogier Cathalo
entra en Cathalunya

En lo temps q[ue] los sarrayns
tenien lo p[ri]ncipat de
Cathalunya e g[ra]n p[ar]t
ella maior de Spanya
Entra en Cathalunya un g[ra]n
capita vinent de ffrança lo q[ua]l
havia nom Rogier Cathalo
ab lo qual vingueren en sa co
panyia nou barons los quals
fehien companyia de tres en
tres e foren aquests q[ue]s seguexe[n]

Moncades Cervera Angleroles
Pinos Cervellos Ribelles
Mataplana Alamanys Erills

Ab los quals vingueren molts
gentils homens per co/
quistar Cathalunya a
la fe xpiana. e en la conquesta
mori de malaltia lo dit Capi/
ta apellat Hoger Cathalo es/
tant sobre lo siti dempuries e
per lo seu nom intitularen la
terra de son nom co es Catha/
lunya. E per la multitut dells
Sarrayns los xpians se retres/
queren en les montanyes per los
Castells Roques e axi tengue/
ren contra los Sarrayns fins
tant que lemperador Carles
maynes vench a conquistar to/
ta Spanya. Spacialment lo prin/
cipat de Cathalunya en lo

ynal troba los dits nou barons
E partí lo principat tot a hono/
ment a honor dels nou hordes
dels angels E en aquesta mane/
ra Co es nou Comptats nou
Vezcomtats nou castells de nob/
les homens nou vervessors e
nou centes castells de gentills ho/
mens E en cascun comptat ha/
ya un Vezcomtat un noble
hom he un vervessor los Co/
tats son aquests quis seguexe
primerament

Comte de Barchona
Vezcomte de Cardona
Noble hom montclus
Vervessor de boxados

Comte de Rosello
Vezcomte de Castell nou
Noble hom de Canet
Vervesor de mont scot
qui vuy son dits dbms

Compte de Pallas
Vezcomte de Villamur
Noble hom de Valera
Vernassor de Torralla

Comte dosona
Vezcomte de Cabrera
Noble hom de Sentelles
Vernassor de Villadamany

Comte dempories
Vezcomte de Roquebert
Noble hom de Pervija
Vernessor de Foxa

Comte durgell
Vezcomte dager
Noble hom de Emens
Vernassor de Guymara

Compte de Sardanya
Vezcompte de querforadat
Noble hom de mueg
Vernassor de mneg

Compte de Besellum
Vezcomte de bas
Noble hom de porquers
Vervasor de Bassora

Comte de Terragona
Vezcomte dez Cornell bou
Noble hom de Castellet
Vervasor de madiona

En aquest temps feu don
centes Castes de cavellers
e gentills homens e axi
estech aquesta terra hordonad

fins vench lo Compte de Bar/
chona apellat Borrell qui en
son temps veye que la terra be/
nia a meyns de gent destar p[er]-
co com en les baralles delles Sar/
rayns ne morien tot jorn per/
quen fen altres Nou gentes Ca/
ses co es quels dona privilegi
millorar e de Serners que exe
los fen franchs

Com Carles Maynes entra en Spanya

Demenres quells fets dessus
dits se feyan en Gallicia
e en les Asturies e en t
Arago e en Cathalunya
Carles maynes Emperador

de Roma e Rey de ffrança ve-
ent los xpians de Spanya en-
tanta subjugació vench contra
los Sarrayns ab grant nombre
de gents de ffrança e de Breta-
nya de Normendia e de Ungr-
inya Dalamanya e daltres
moltes provincies. E esnalhi
en tal manera los Sarrayns
que totes les Ciutats e lochs
occupats per los Sarrayns t°
als munts Pireneus foren per
ell sotsmesos a sa jnradictio e
desliurats de poder de Sarra-
hins. E subiugades per Car-
les maynes totes les dits terres
passants los munts Pireneus en-
tra en Cathalunya e les Ciu-
tats de Gerona de Barchona
e tots los Castells e garnisos
dels Sarrayns tro a ley dol t
xpres. E moltes esgleyas e monas-
tirs reparà segons que en los

antichs previlegis es atrobat

Los Sarrayns estants en
les altres partides de es/
panya per gran pahor
estramordits vengueren a merce
de Carles magne ha faherse
sos tributaris

Obtenguda lo Rey Carles
gloriosa victoria dels
Sarrayns e desliurats
los xpians de lur imperiosa
cruel senyoria e com ja ajat
abem dit partida la terra en
aquells barons de sus noma/
nats, e asso sots mes segons
lurs merits e lexa a ells en los
promunis feels guardes en fi/
ança sen es tornat

Mas lo Rey dels Sarrayns
qui en Spanya habitave
apres lo departiment de
Charls convenctave com
ell rebellar. E lo trahint per
ells promes pagar lo denaya/
ren. Charles maynes sabet a
co en Spanya es tornat ab glo
riosa host de duchs Comtes e
altres nobles barons entre los
qualls eran lo duch Rotlan e
Olivier e altres la memoria dels
quals en terra no cessa. E pas
sats per Gascunya los Sarrayns
qui aqui foren trobats e en los
murs Narbonent fortment com
batere e de qui del tot los gua
ren e faents lliure passatge
per terribles volts he muntanyes
vengueren a Pampalona e fort
ment combatents aquela per
feren los murs per divinal
miracle per sinatrys cahents

E com dels pares ultram/
arines venguessen moltz
Reys e Nobles de Sarra/
yns en ajuda daquells
qui eren en Spanya homes que
Carles era tornat en Spanya
per raho de batallar vengue/
ren ala batalla contra ell. E
com moltes vegades se comba/
tessen Carles son tostemps ve/
cador glorios e daquells sens
nombra mataren Rotlan Oli/
ver e los altres qui .xij. pars
de ffrança eren appellats
a darcsilh Angolari e ferragut
Reys molts forts e daltres prin/
ceps e Reys semblantment fore
merauellosament en les batalles

Mas finalment per la tra/
ycio del Compte Galeon
qui per diners que pres
dells Sarrayns consella lo Car/

les que feres pau ab ells co ells
creem pretz de pagarch lo trahuir e
que si la guerra cessava que molts
sen vendrian en ffrança per reste
bra aquy la gracia del sant batis
me per les quals perants Car
les e los seus acordaren de tornar
sen en ffrança. E los Sarrayns
veents aquell decrotats ab gran mul
titur de gents en seguiren los en
ganosament aquj vegeren molt
crueles batalles en les quals mo
riren Rotlan e Oliver e molts
daltres nobles Barons Jatsia fe
ramen se deffenessen Carles ro
negua a la mort e destructio dels
seus en Saquy algun poch los t
Sarrayns e tots aquells que por
a conseguir p colteell morien fi
nalment en ffrança sen es tor
nat. E com apres alguns temps
hagues en proposit de tornar
en Spanya a fina fos dies lany
de xpist de .DCCC.xiii.

Charles Rey de ffrança dessus
dit instituy Comte en Ca/
thalunya ço es Comte de
Barchinona que fon Cap lo qual
Comte tenia Cathalunya per lo
Rey de ffrança e açò durà tro al
Compte Jaufre qui edifficha a lo
monestir de Ripoll. E en aquel
temps los Sarrayns feyan mor/
tal guerra als xpians de Ca/
thalunya volents assi subiugar
la terra. E lo compte de Barchyna
ana al Rey de ffrança suplicat
lo quell volgues ajudar a deffe
ndra la terra contra los Sarra
yns. Lo Rey de ffrança occupat
daltres affers noli poch fer aju/
da. A ço dix que sis podia def
fendra que ell e lo Compte e to
ta la terra de Cathalunya fos
exemp de tota subiectio que fos
tengut al Regne de ffrança en
aquesta manera fon lo Comtat
de Barchinona e tota Cathalu

ya ffrancha de tota senyoria lat
tia que altres rahons hi sien as
signades E foren Comtes en
Barchona tro al noble Alfonso q
hac lo Regna Darago e lo Comp
tat de Barchona per raho de uns
segons que auant sera declarat

De la geneologia e regimet
dels Reys de Castella

Ara tornem als Reys de
Castella apellats Alfo
so lo qual segons dessus
hauem dit serva vida
molt casta e estech tots temps se
ns coneixença de fembra E com
no agues fills leixa lo Regne d

de Castella a son nabot apellat
Raymunt

Raymunt regna vj anys
e feu moltes batalles com
los Sarrayns e tolch los
moltes Ciutats e Castels
e amplia molt son regne e le
xa a un fill apellat Ordoni

Ordoni fill de Raymunt reg
na x anys en Castella
e meravellosament baral
la ab los Sarrayns e feu
ase tributari lo Rey de Toledo
E mori lexat un fill apellat
Alfonso

3

Alfonso maior regna xlvj
anys aquest fo a deu e als
homens molt gracios e los

Sarrayns moltes vegades vence
e en noblesa e amplia molt son
Regna E la esgleya del Apostol
sent Jayme qui es en Galicia la
qual era de terra de pedres qua
drades e de Colones de marbre
fen crexpara E la Ciutat de
ça mora noblament pobla

Mort lo gran Alfonso Reg
na apres del Garcia fill
daquell en ayci succehi e
Reys en Castella ço es al Rey
Alfonso qui pres Toledo sots
era de m C xxxj any a viij
kalendes de Juny lo xx any de so
regna E en la qual Ciutat e
legi en archabisbe Berenguer
abat de sent Benet qui primera
ment era estat Cancellar e ans
fon de consell de tots los eccle
siastichs de son regne aquest

Onguer era molt letrat e bon
religios e en totes coses savi he
distret per lo qual tota Espanya
e tota xpiandat son molt axel
tada lo dit Alfonso Regi son
regne xlui ayns saviament e
distreta e lo regna e la esgleya
e la santa fe dels xpians molt
ampliats reposa en Jhu xpist

Successivament regna un
Rey qui semblantment
era apelar Alfonso aquest
hac dos fills lo es Sancho he
Ferrando e de consell dalguns
Comptes dona Castella e al
al menor co es a Ferrando donle
hon e les Asturies e de par
ti un regne en dos regnes et
mort lo dit Alfonso regnaren
sos fills cascun en son regne

Dunca aquesta dimsio fo al
temps del noble Alfonso
qui pres Concha e pobla
placencia e apres Ubeda e venc
los Sarrayns apellats agare-
nos en los muros de aSora dalt
ab lo Rey en P. darago e ab
lo Rey de Navarra. Aquest
dona sa filla apellade Ongue-
ra al Rey de Lehon la quall
fo molt noble Reyna e apres
mori lexats dos fills

Ferrando mort Alfonso son
pare regna en lo regne e
e mori sens fills

De

En Rich mort Fferrando
frare seu e regna en lo
regne e semblantment
mori sens fills

Berenguera muller del Rey
de Lehon morts los dos
frares ffernando en Ruf
har per son dret lo Regna de
Castella en lo qual regne son
fill ffernando apres mort de so
pare regna aximatex en lo Reg/
ne de Lehon e axi la divisio dels
regnes torna a vnio Aquest ffer/
rando fo molt noble e valent e
armes e tostemps hac guerra
ab los Sarrayns e pres Car/
dona e Jahen e subiuga Ispali a/
quella noble Ciutat qui huy es
apellada Sibilia e ab son fill
Alffonso subiuga mes avant e
Granada Azalicha e Almaria
e los Sarrayns vltra mar es
fen ar tributaris a Judath em/
pero son fill alffonso segons
dessus es dit

Alfonço Regna de Castel/ A en lo Regne
la apres mort de son pa/
re loqual pres per muller
Anglesa filla del noble Rey Da/
rago dela qual en genera fills he
filles lo primogenit apellat
fferrando quj Regna en Cas/
tella apres mort de son pare lo
dessus dit Alfonço fo molt noble
e de gran coratge e en larguesa
e en tots altres actes molt glo/
rios

Ferrando Regna en Caste/
la apres de son pare

De la Genologia dels Reys de Navarra

Pus hauem dits dessus dels
regiments dels Reys de
Castella, veiam ara dels
los Reys de Navarra /
hagueren començament sots era
de dccl anys. Com los Reg/
nes de Castella de Navarra
e de Lehon fossen degastats per
los Sarrayns en moltes maneres
Vench del Comptat de Bigor/
ra un noble baro apellat E/
necho acustumat de infantesa
en fet darmes. E per ço com
era molt aspre en batallas fo
apellat per cognom Arista. A/
quest Enecho Arista estant
en los monts Pireneus e de
vallant en los plans de Na/
varra feu contra Sarrayns mo/
ltes batalles per la qual raho
merexch esser princep e senyor
de aquela terra e engendra
un fill apellat Garcia al qual
dona per muller Urracha de linat /

ge Reyal

Garcia Regna en Navarra
apres mort de son pare
e fo molt larcs e prous e
baralles continuament usant co/
tra los Sarrayns E com un
dia partis d un seu loch per a/
nar en altre ab sa muller Terra/
cha prenys sobrevengueren los
Sarrayns matarelo E la reyna
Urracha ferien per lo ventre
ab una lança/ e estant prens de
la mort pari un fill qui fo a/
pellat Sanxo Garcia e morta
la mare per un noble Baro
dla terra son nodrit

Aquest Sanxo Garcia pas/
sat lo temps de ça in·fantea/

sa regna en lo Regna de son pa/
re e pres per muller Theodora de
linatge Reyal de la qual engen
dra un ffill apellat Garcia tre/
molos e lo dit Sanxo Garcia t
fortment Infestava los Sarrayns
en tant que tro a mur cayo/ e a
Tudela e tro prop hostia quax
totes aquestes terres sots mes a
sa Senyoria E en Arago en les
muntanyes moltes Castells he
lochs guanya/ e tolch a Sarrayns
E en tant aquells subiuga que e
los seus dies la terra se alegra
de continua Regnecert e regna
xxv. anys

Garcia apellat tremolos reg
na apres mort de son pa
re e era per ço apellat t
tremolo com quant se veye en
les batalles en lo comencament

hauja gran pahor e tremo lanc
Moros apres dexa molt ferm estat
Aquest fo hom benigne larch he
molt valeros e regna xxxvj anys
lexat un fill appellat Sancho ma
ior

Sancho maior regna apres
mort de son pare e pres
per muller de la qual ac
un fill appellat Rammir qui
apres son Rey Darago seguos
auant se qte morta aquesta t
muller pres la ffilla del Copte
de Castela apellada Galeyra
de la qual hac dos ffills co es t
Garcia e ffarrando Aquest Gar
cia Garcia ffarrando fo primo
genit regna en Castella / e t
ffarrando regna en lo regna /
de Nauarra

Ferrando mort Sancho ma/
ior pare seu regna en Na/
uarre e apres succehint reg/
naren Reys en Nauarra
tro al Noble Sancho qui no lexa
fill mascle mas tres filles les dues
deles quals moriren sens fills la
tercera qui era apellada Blancha
pres per marit Theobals Com/
te de Campanya E per aquesta
raho venc lo Regna de Nauar/
ra a aquesta Blancha e mory le/
xat un fill Theobals

Theobals fill dela dita Bla/
cha e dell Comte de Ca/
panya hac lo Regna de/
Nauarra per sa mare e lo Co/
tat de Campanya per son pa/
re e regna en aquell tant com/
visque he venc regna son fill t
Theobals

Pus parlat havem dessus
dels Reys de Navarra e
los quals per gran noble
sa en moltes batalles fo
ren exalçats / mas com del lin
natge dels Reys de Navarra
los Reys Darago ixqueren. Al
Rey de Navarra apellat San
xo maior retornem / Aquest Sa
xo maior de sa muller apella

da Gaberra filla del Compte de
Castella hac dos fills co es Gar
cia e ffarrando. Et ans que Toledo
fos pres no haue en Castella si
no Compte e haua hi Rey de le
hon. Aquest Sancho hac altra
fill apellat Raymiry daltra mu
ller primera molt nobla e valent
dona qui fo de Castre e aquest t
regna primer en Arago. E lo dit
Sancho maior haua lo Comtat
de Castella per la muller ala qual
era vengut per successio e tenie
lo regne de Nauarra e lo Ducat
de Cantabria e partida Dara
go haua lo dit Sancho vn molt
bon cauall lo qual molt amaue
Et aquell comana ala Reyna a
ter car com fores vn gran thesa
ure per co com era molt nobla e
prouat sobre tots los altres. E G
arcia fill lur qui era primogenit
demana lo dit Cauall volent ho
beure a tres parauls lo li atorga

ay as vn canceller seruidor dela Re-
yna contesta que lo dit Canall
noli fos liurat per ço que p ven-
tura lo Rey no fos agreujat e la
Reyna acceptat lo consell del Ca-
nceller noli volch consentir lo dit
Canall Garcia indignat contra
sa mare amonesta son frare ffer-
rando que acusas la Reyna llur
mare de adulteri car deya q
ella hauia comes adulteri ab lo
Canceller per consell del qual
ella li hauia tolt lo Canall e
ayas lo dit ffarrando no volch esser
acusador dela mare dix yo no la
acusare mas ço que tu dicas ie
fermare Aquest maluat Gar-
cia estant en sa fellonia e mal-
uada pertinacia posa contra
la mare cruell fama leuada to-
ta vergonya e apela lo testimo-
ni de son frare E lo Rey veent
lo dit dels fills feu guardar deli-
gentment sa muller en vn molt

forer Castell e aujsta la cort p
aquesta raho fo jutjada la Rey
na esser condempnada a mort o
esser saluada per baralla // a jas
com no fos trobat negun qui contra
los fills del Rey se volgues coba
tre Reymunde fill del Rey del qual
dessus hauem feta mencio lo qual
era fillastre de la dita Reyna ho
molt bell e en armes molt valent
e prouat se offerí a combatre's
per la Reyna ab son frare Car es
com aquest negoci estigues en tan
gran perill per lo tant noble
Caualler fill de tan gran Rey
qui per la Reyna sera offert a
la baralla Et semblant per lo
perill de la Reyna vench un
mongo de molt gran santadat
e trasch apart los fills dell Rey
e conjura los per deu quels di
guessen veritat E aquests temet
lo juy diujnal confessaren sobre
aço no saber res de ver lo mon

go a costas al Rey e demanali a
questes cosas. E lo Rey sabent /
la Reyna ygnocenta del dessus
dit crim fo alegra ultra mesura
E en aquesta manera fon restau
rada / e tornada en la primera
honor. E lo Rey molt alegre del
deslliurament de la Reyna pregua
la que a sos fills perdonas le gra
peccat la qual los atorga ab tal
parte que Garcia qui la hauia
acusada james no regnas en
Castella. Donchs restituyda
la Reyna en sa fama e honor
dona Arago que hauia per raho
de son spoli a Raymiro fillastr
seu qui per ella sera offert a la
batalla de que lo Rey fo molt
alegra / e volenterosament hi
consenti / e ho conferma. E en
temps daquest Rey Sancho ma
ior un Comte apellat Duchat
portell pobla la Ciutat de B
urgos

Raymmir mort son pare
Sancho regna en Arago e
aquest fo lo premer Rey
de Arago. E engendra
un fill qui fon apellat Sancho

Sancho regna apres mort de
son pare Raymmir. Aquest
fon molt prous e en armes
molt valent e assetia la Ciutat
de hostha e ferit mortalment
duna segeta conjurea sos fills P.
e Alfonso que si a ell tornemamo-
rir Jaymes no partissen del setia
ne lo seu cors fos donat a sepul-
tura tro que la Ciutat fos presa
E mort en aquesta manera Lo
dit Rey Sancho apres poch temps
la Ciutat de hostha fo presa he
fon soterrat ab gran honor

Pere mort son pare Sancho e
regna en Arago e batalla

molt contra los Sarrayns he e
finalment mori sens que no hac
ffills

Alfonso regna en Arago A
pres mort del Rey en Pe-
re frare seu, e hauia pero al
tres frares apellat Raymunde que
era mongo de sent pons de Tho-
meres lo dit Alfonso pres per muller
la filla del Rey de Castella et
ajas per consanguinitat foren
separats a juhi de la esgleya he
mori sens fills ajas en sa vida
fen molts grans fets car ell con
queri de Sarrayns la Ciutat
de Saragossa, e Chalathiu, e de
rocha ab totes lurs aldeyas et
En aquel temps venh a ell
en Pere Gaston Compte de la
perça, e Vezcomte de Bearn que
ab ell guanya moltes villes, e Cas
tells en Arago Con com lo dessus

dit Rey Alfonso qui tostemps fo
vencedor e jamés no fo vençut a-
xí com a nostre senyor plach de-
prop Fraga per los Sarrayns en
batalla fo vençut e mort e fo so-
terrat en lo monestir de Mont Ara-
go. Altres dien que no fon trobat
mort ne viu mas creen se verit-
fon envergonyit e anaren per lo
mon com a pelegrí. E apres en
temps de altre Alfonso Rey de A-
rago e Comte de Barchona di-
en alguns que torna en Arago e
molts lo conegueren e com se di-
gues Rey per ço que la terra ti-
nos sollenat ne per aquesta ra-
ho haguets dampnat de fo penjat
en la forcha

Raymunnir monge dessus dit
fill del Rey Sancho com
sos dos frares fossen morts
fon tret del monestir de Sent
Pons de Thomeres e per los Ro-

xL

bles Darago en lo sin Rey alse
pres per muller la germana de
Compte primer dela qual hac
vna filla apellada Patronna qui
apres fo apellada Vrracha a la
qual dona per muller al noble
en Ramon Comte de Barchna
e de present quela hac mesida
da retorna en son monestir de
sent ponç de grans rendes he
possessions ¶ Ffo mes anant molt for-
tunat en batalles e als seus be-
nigne e liberal en tant que quasi
totes les Villes e Castells dona
a Cavallers E totes les liberta-
tes e ffranqueses que vuy han
los Aragoneses obtingueren da-
quest E en aquesta manera fo fe-
ta conjuncio e ajustament entre
lo Regne Darago e lo Comtat
de Barchna ¶ Engendra lo dit
Ramon dela dita Vrracha dos fills
co es Alfonço e Sanxo e vna filla
apellada Dolça ¶ Aquest Comte

40

fo molt pros e valent en ar-
mes e fon tostemps enemich de
los Sarrayns E pres Tortosa
Leyda Fraga e Siurana e mori
en lany M C xxxi. e fo soterrat
en lo monestir de Ripoll e apres
fo trasledat en la Ciutat de Bar-
chona E aquest james nos volc
apellar Rey darago

Alfonso mort son pare en
Ramon regna en Arago
e en lo Comtat de Barch-
ona Aquest fo molt larch en dos
e en sos fets molt cortes Mas
sobre los Sarrayns no fo molt
fortunat Mas sostench tota la
sua terra e regna .xxxx. anys
Mori a Perpinya e fon soterrat
en lo Monestir de Poblet

En · Pere mort Alfonso pa/
re seu regna en lo regne
e fon coronat sots Ignocent
papa terç E dona per
muller sa germana affrederich
Rey de Sicilia e Emperador de
Roma E fon larch en dos ultra
manera e molt valent en armes
E batallant conquesi molts Ca/
stells de Sarrayns E vence los
Sarrahins a Vbeda ab lo Rey
de Castella E vench en ajuda
en Ramon Comte de Tolosa co/
tra los ffrancesos E assetia lo
Castell de morella / e aqui fon fe/
rit duna nafra dla qual mori
en layn Mccxiij. e fo soterrat
en lo monestir de Sexena Aquest
pere pres per muller dona Ma/
ria filla den Guillem de Mont
peller la qual engendra duna
noble dona qui fo filla del Em/
perador de Contestinoble de la
qual Maria lo dit Rey en P.

en gendra un fill apellat Jayme
qui succehi en lo Regne

En Jayme fo molt benigne
e piados e en armes molt
valent. E guanya de sar-
rayns la Illa e regne de mallor-
ques e lo regne de valencia e lo
Regne de murcia. E fo presa la
Ciutat e Illa de mallorques lo
derrer jorn de decembre dell
any m.CC.xx.viii. E la Ciutat
de valencia lo dia de Sent angel
del any m.CC.xxx.viii. E la Ci-
utat de murcia lany m.CC.lxvi.
E mori lany m.CC.lxxvi lexats
dos ffills ço es en P. qui regna
en Arago e en Jayme qui fon Rey
de mallorques

En Pere fill del Rey en
Jacme fo molt valent e en
armes e en la Vigilia de
sancta Margarita dell
ayn ab M CC lxxx pres lo Castell
de Balaguer hon hama molts
Comptes e barons del Regna
e inobedients a ell per la qual
raho li foren adiudicats tots los
lurs bens los quals apres los
torna en seu retenguides a si les
postats. E foren portats los dits
barons al Castell de Siurana
e aqui estigueren en preso lonch
temps

Apres lo dit Rey En Pere
passa en Sicilia ab. DC.
cavallers e xv homens
de peu e pres la Illa he
Regne en layn ab M CC lxxxiij. fo
ragitat daquella lo Rey Car/

les e en aquell matex any pus
Arthoyl M.cc. en layn as M.cclxxx
iiii. fo pres Charles ffill del dit
Rey Charles ab xxx Galeas p
en Roger de loria Almyrall de
dit Rey en pere M.cc. en lo mes de
Juny del any as M.cclxxxv
Phelip Rey de ffrança entra
en Cathalunya ab gran poder
e assetia Gerona e per ordina
cio de deu anaren bitupcrat
a sori en Pere Rey dessus dit
layn as M.cclxxxv a Vilafran
cha de Penedes e lexa iiij fills
Alfonso Jaume ffrederich Rey de
Sicilia e Pere

Alfonso Regna apres mort
de son pare fo en armes
valeros e en dons molt
larch e mori sens fills layn as
M.xc.i. en la Ciutat de Bar

chona en la Casa dels frares
menors fon soterrat.

En Jacme de bona memoria
mort Alfonso frare seu
regna en lo Regna Da
rago e pres per muller la filla
del Rey Charles princep de
Salern e renuncia al Reghe de
Sicilia lany aỹ CC xc v. E en
lany aỹ CCC viij° ab gran poder
per mar e per terra ana assat
iar la Ciutat Dalmaria del
Regna de Granada. E lo dia
de Sent Barthomeu daquell
any matex hac gran victoria
contra los Sarrayns. E en lany
aỹ. CCC xxiij tramès linfant
Namphos fill seu en lo regne de
Sardenya ab gran armada lo
qual regna victoriosament co
nquerí. E lo dit Rey en Jacme

mori en la Ciutat de Bar
chona en layn aȝ. CCC. xxvij
lexaro iiij. fills co es nAlfonso
e en Johan Patriarcha de
Jherlm/ e linfant en Pere Co
te de prades e de Ribagorça
e linfant en Remon Berenguer
Comte dEmpories

Alfonso Regna en Arago
apres mort de son pare
e fo coronat en Çaragoça
lo jorn de pascha layn aȝ. CCC.
xxviij. E aquest estant infant
pres lo Regne de Cerdenya
layn aȝ. CCC. xxiij. e fo benig
ne/ e dolç/ e molt valent en
armes. e apres per muller dona
Elienor filla del Rey de Cas
tella de la qual hac dos fills co
es don Ferrando e don Johan
e mori en Barchona a xxiiij
de janer del ayn aȝ. CCC. xxxv

altres lexats dos fills dla primera
muller co es en Pere que reg/
na apres sa mort e en Jacme
Comte durgell

En Pere mort Alfonso
pare seu regna lij anys
e fon molt bon Rey e be/
nenentment e en la sua gran
jouentut leua lo Regna de Ma/
llorques e los Comtats de Ros/
selo e de Cerdanya al Rey en
Jacme de Malorchas axi com
aquel qui era inobedient e rebel/
le a son senyor / Passa en Ser/
denya e hac lonch temps guer/
ra ab lo Rey don Pedro de
Castella / e deus ingenyant de
tots ixque be e honorablement
mori en Barchona lany M CCC
lxxxvij e fon soterrat en la Seu
de la dita Ciutat lexats dos

fills ço es en Johan qui apres
regna / e linfant don marti

Lo ix.e Rey darago fonch
lo Rey en Johan fill de
dit Rey en Pere lo qual
regna viij anys lo qual estant
duch pres per muller la filla
del Compte darmanyach de
ella li romas una filla apella/
da Johana qui fonch muller de
Compte de ffoix / E apres hac
per muller la filla del duch d/
bar per nom yolant cosina/
germana del Rey de ffrança de
la qual li romas altra filla ape
lada yolant la qual fon muller
del Rey luys de Napols aquest
fo Rey larch e de gran coratge
e pres lo malaltia en lo bosch

XLV

de Foxa axi com cassana E /
mori a xvi de març any m ccc
lxxxxvi e fo soterrat en la Seu
de Barchna e com no haguet
fill mascle romas lo Regne a /
son frare l'infant en Marti Duc
de Mont blanch

Lo x Rey d'arago fonch
lo Rey en Marti germa
del demont dit Rey en
Johan lo qual Rey en Marti
hac per muller la filla dell
Comte de luna dela qual hac
un fill apellat Marti Rey l'in
fant en Marti lo qual hac per
muller la Reyna de Sicilia a
pellada Maria E estant lo
dit Rey en Marti Duch de
mont blanch passa en Sicilia
e conquista tot lo Regalme e
leva als barons quil se havie

occupat E feu ne son fill linfant
en Marti Rey de Sicilia E mori
la dita Reyna de Sicilia apella-
da Maria e un fill quen hauia
ahut lo qual hauia nom Pere
lo dit Rey de Sicilia apellat
Marti axi com son pare pres per
muller la filla del Rey de Naua-
rra la qual hauia nom Blanca
de la qual hac un fill qui hac
nom Jaume lo qual mori en he-
dat de tres anys

E apres lo dit Rey de Si-
cilia ana en lo Regal-
me de Cerdenya ab mo-
lts Barons e gentils homens
e lo Rey Darago son pare
trames li .XXX. bacinets e .XXX.
pilarts e dos mylia balesters e
fonch Capita mossen Pere
torrelles E part aquells de

mont dits hi anaren primerament
lo Vescomte de Castellbo fill del
Compte de ffoix E lo Compte de
Cardona E moss. Pere de Cer
vello / e moss. Ramon de Bages e
los quals hi anaren per seruir
lo Rey de Sicilia en Cerdenya a
en batalla que hac ab lo Vezco
te de Narbona / e ab los Sarts
a jats los demont dits Richs ho
mens no anaren pas sobre lo dit
moss. Pere torrelles axi co stava
na en raho E com foren en
Castell de Caller lo Rey de
Sicilia Canalcha / e ana a sent
46 luri / e combate ab los dits Sarts
dels quals com dit es demunt era
cap lo Vezcompte de Narbona
com los dits Sarts la guessen iu
rat per senyor E per gracia de
deu / ell los vence hey mata be
.vj.ᵐ Sarts E pres la Vila de sent
luri E fonch la dita batalla lo
derrer dia de Juny en diumege

en layn .M.ccc.viiij. E en apres
lo dit Rey de Sicilia sen torna
en Castell de Caller e aqui
pres lo febra de la qual mori lo
dic de sent Jacme que es a xxv
del mes de juliol any de sus dit
De la qual fonch gran tala la su
a mort e fonch molt plant per
sos amichs vessals e servidors

Aquest Rey de Sicilia mo
ri abans que no feu son
pare lo Rey Darago En
apres lo Rey Darago pare seu
fonch Rey de Sicilia e pres per
muller dona margarida filla de
Don pedro de prades he de do
na Johana de Cabrera de la
qual no hac fills E mori lo dit
Rey en ayorch en lo a yonestre de
val donzella layn .M.cccc.x. e
lexa a lo dit Rey los Reyalmes

e percomincos suas en gra tribu/
lacio per tant com no lexa hereu
In dubitat ¶ E donaren se dret
en lo Regalme lInfant Don
ffferrando fill del Rey don Joha
de Castella e dela Infanta dona
Elienor filla del Rey en Pere
Darago E daltre part lo fill del
Rey, lluys de Napolls fill dela filla
del Rey Don Johan Darago
E daltre part se donana dret lo
Duc de Gandia e lo Comte /
Durgell

En tant que hac grans dis/
cencions en lo Regna e
los Aragonesos tingueren
sobre aço perlament en la Ciu/
tat de Çeragoça E los Catha/
lans en la Ciutat de Barchna
E los Valencians en la Ciutat
de Valencia ¶ E concordaren se

los Regalmes e lo principat
que lo fet aquest fos remes a
viiij persones tres de cascuna pro-
vincia. E que aquestes Nou per/
sones veessen de qui deuia esser
per justicia. ¶ E foren hi per lo
Regne Darago lo Bisbe Dos-
cha moss. ffranch Daranda e
Don Berenguer de Bardaxi. ¶ E per
Cathalunya hi foren larche/
bisbe de Terragona e moss. Guill/
lem de Valseca e moss. Bernat
de Gualbes. ¶ E per lo Regne de
Valencia hi foren lo Don de Car
toxa mestre Vicent Ferrer he
moss. Giner rabaça los quals
foren tots Nou dins la Villa
de Casp hon hac inspirades
de cascuna provincia per hon
la dita declaracio que les dites
ix persones feren ja per jus/
ticia qui deuia esser Rey. ¶ Pri/
merament hi hac per Arago vj
ambaxadors. E per Regna de
Valencia altres vj. E per lo

Principat de Cathalunya a ix
Ihar altres vi. ço es assaber lo
Bisbe durgell lo Bisbe de Bar
chelona lo Compte de Cardona
mossen Ramon de Bages mossen
Johan desplà e en Pere Gel
mant. E lo dic desent Pere de
juny any m cccc xij en les dites
ix persones en presencia dels
Comunes dues embaxadors he de
molts altres nobles persones qui
eren en la Villa de Casp decla
raren per Rey linfant don Fer
rando de Castella.

Lo ej Rey darago dochs
fo lo Infant don Ferrando
de Castella lo qual era
nabot del demunt dit Rey en
Marti fill de sa sor lo qual reg
na en son regna iiij anys e
mori en la Villa de Gallada
a ij del mes dabrill any m cccc

xvj fo soterrat en lo monestir de
Poblet era molt bon Rey fo gran
tala la sua mort e lexa iiij fills
mascles e dues filles e lo pmer
fill hac nom alfonso

Aquest Alfonso fonch lo xvj
Rey darago lo qual fonch
fill del demunt dit Rey
en fferrando hac per muller
la filla del Rey Don Enrich
de Castella la qual hauia nom
Maria la qual fonch dona de
bon seny e molt bona xpiana
e honesta e virtuosa. E lo segon
fill del dit Rey en fferrando
darago hac nom Johan lo qual
fonch heretat de tot so e quant
son pare hauia en Castella e
spos la filla del Rey de Na
uarra per muller e mort lo
Rey de Nauarra romas lo reg
na a sa filla e lInfant Don Joha

fonch Rey de Navarra ¶ E lo terç
fill hac nom Enrich loqual fon
mestre de sent yago de Castella
¶ E lo quart hac nom Pere ¶ E la
primera filla hac nom Maria q
fonch muller del Rey Don Joha
de Castella ¶ E la segona hac no
Elienor qui fonch muller dell
Rey de portogal apellat Duart
¶ E lo demont dit Infant Enrich
hac per muller la Infanta Dona
Catherina filla del Rey Don En
rich de Castella / e germana
dela Reyna Dona Maria Rey
na Darago

Letra de Royals costumes tre/
mesa per misser Francesch
Petrarcha a mossen Nicholau
Adzerol Senescal del Regna de
Napolls per lo Rey fill del princep
de Taranto e marit segon de la
Reyna Johana apres quell dit
Rey e Reyna perseguits per sos
Barons agueren a desemparar Na
polls he fugir en Proença. E
puys victoriosament tornaren
en Napolls e cobraren son regna
lo qual en lo cas que feu la dita
letra possehie en pacifica
pau apres la guerra e recobrar

E gora Daço ja veig qua
la fi la fe venc infide
litat e deslealtat e fassa
aquesta avaricia, e humil
tat superbia, e Oy fa loch a Ca
ritat, e desesperacio a esperança
e ja sots lo mal de veritat tren
chada es la persenerant falsia
e mentirosa obstinacio e durea e
dels contrastants a ta intencio e
Guerra es in mortal entre enue
ya e Gloria entre malnestat he
vetut Empero gracies sien fetes
a aquell que es Senyor de victorie
e Rey de gloria qui al present
venguda la part del tot mala
la totalment bona a Triumphat
e guanyat Jatsia Sonen Veiam lo
contrari aterre ven que al altesa
del molt glorios Rey de Sicilia
confusa tota enuega lla avia les
honors quils eren neguades he
los peccadors o contrastadors vers
lho sen dolen, e suex eran mostrats
clar inimicich le sineor ab esteen

ynnent de dents e per magressa
de virreal corrompiment. E lo Rey
molt pus poderos e pus clar e pus
repossat, e alegra que en temps
passats estant en la Reyal Cadi-
ta de Don dany guades timols de
tristor, e plugé de lagremes de Ita-
lia esclarexca la nostra partida de
lengua latina ab sa Corona e coro-
na estelant restituint al Regna
la pau qui li era tolta, e als pob-
les lo repos desigat en que tu
mostraras al mon ton valor en
segons as fet en lo passat e tant-
mes al present quant de major
laor es justament e temprada Re-
gint lo Regna que guanyar e a
conseguir lo benaventuradament
Certament ara es temps que ampl-
les totes les virtuts e forces de
ton coratge e que t apareelles a grans
e insignes negocis si tu as res de
Reyal custum. Tots tos passats
treballs son no res si lexes los
molts qui en carcer romanen la ma

AxI

gran gloria ze quina en tot ess der
rera la tua massa vesem com alta
ment e magnifica as batallar cont
la fortuna adversa. he es vesem ven
cudor a jas guardet que sobre la
fortuna en terra que sia venguda
es torna pus manso en son estua
rt e pus sian quasi resplendet
ab elm o cuberta daurada. En
as venir lo adversa guardet a
ra car la prospera torna en en
contrada guerra. E no tenim debq
p… com ha mudat armes te
sa mudat lenamich ans tes mes
… armes de novelles armes e
nos penses haver meyns asper
… com lenamich es pus [illegible]
e pus sian ans sies cert que la
guerra es pus enganosa quant
la [illegible] es ab [illegible]
Pabilitats combatuda. En lo
deffret dela fortuna adversa ha
nem vist com altament test ma
nes he hant ara vencem com
te hauras en lampla dla fortuna

prospera car molts en tribulacions
e lochs secrets an resistits sens ca-
sament que cansanen en batalla
campal. E molts qui foren en lurs
adversitats forts foren per la for-
tuna prospera decrebantats. Ani-
bal fon vencedor en la batalla
de Cannes e puys con agues a yver-
nat en Capua en maneres de-
licats dormir e reposar ab banys
plasents. Roma e luxuria fon ve-
cut en batalla per Marcell. E
la ardor en cor per lo glas de
vin de Trebia hon primer ha-
via agut victoria en lombardia
fon apagada en Capua per la
calor dels banys e altres delits
e sovent es la pau pus perillosa
que la guerra e molt virtuoses
a no qui exercici la qual ses per-
Roma o repos amagada abagades
del tot perduda e afflaquida
per tal com en loch dell adver-
tat per lo qual virtut se mostra
ne hi se esforçaue an ansuecehir

delitamentz E a la veritat no
pot esser al hom guerra pus fort
e greu que la que es ab sos propri
es custumns e coratge car lo honor
li pot haver meyns treues pus
la guerra es tota dins lo mur ço
es dins lom matex E aquesta guer
ra flaque de batalles atristamen
la qual vinent ab manera de pau
a minor gosar que quant ve ab t 29
bariners armada E lexant moltz
29 exemplis de gents pagan e euangel
litat amantz los Romans no a
mancats hom trenchats james per
batalla he vencedors de totes
les gents E segons alcuns dolo
rosament eu escrits los delits ve
tens los Romans vencedors han
venyat lo mon vencut per ells E
aço patria prouenca Scipio hom
reputat altament bo per tot lo
Senat de Roma com de son po
der vedava la destruccio de Car
tayna fatia contra lo acort del
molt savi veyll Catho e no ho ve

dave Sipio per ço que meyns mal
li volgues que altri mas per dupte
Segons diu a Venus flore que prediu
da los Romans la palhor de Car
tanya. Muc enamiga la Ciutat de
Roma ne comensas donar se a delits
e repos / e a deu agues volgut quel
consell de Sipio fos estat seguit
E. melor fora fos romasa guerra
dels Romans ab lurs enemichs he
ab Cartanya que ab lurs propris
vicis e delits car certament en mil
lor estament serien los fets de Roma
E segons yo creu a guera agudes me
yns batalles e pus continents victo
ries E. sim demanes perque aço co
molts pens sien estran als qualls
par ja | temps | temps de repos pus
la p[ro]betat a prosperitat de fortuna sa
pies my esser de diversa intencio a
ells E dich que a mi e a tots los grans
homens una deu esser la fi de la
vida e del trebayll e lo stemps dem
esser en guerra de enemich visible
o invisible E encara mes avant quant

distort yo de comuna opinio car di
te Vaca avant sentras doble trball
mes que en lo temps passat e ten
alegraras James nos fon mester la
uar te ab tant esforç e lo coratge
de esser en tu sobre pujar sima teix
tot Vengut est als sobirans com
batiments Car axi enterna tot lo mo
quin e quant gran est estar en casu
na fortuna ço es adversa e prospera
e no tu solament mas aquells qui
saguexen tots consells En nas Rey
Vayll de seyn e de ayms Jonc ab lo
qual est estat gitat e derrocat en
terra e en mar lo qual forçant la
fortuna has adimit per molts ca
himents ala altesa del estament
humanal mostreli per quins gra
es uniat en aquesta Reyal alte
sa he ab quin saber si den tesr
mas ja nos deu esforçar de pujar
pus alt a jas que perfet prona
si no esser in digne del estament
en que es e quel ceptre heredita
ri Reyal noli era degut mes per

deuia de sanch, que per sa sin opi
virtut. Car la memoria no sa lo
mas mostren lo. E amonestec que
sapia meyns esser merexer esser
nat Rey, que esser fet Rey. Car
lo primer es per fortuna lo segon
es per merits. En senyal que ho
ra deu am sa terra serena justicia
sens la qual lo Regne jatsia rich
e opulent no pot estar. E prenga
que negun acte volent no pot esser
de longa durada. E nulla cosa no
pus segur es al Rey esser amat e
temut. E custum no desligar sino bo
na anima bon seny e bona pensa
e que no esser sino bona fama e no
tema sino de son cor, pens que ço
pus alt es pus clarament es vist
e meyns se pot amagar ço que fa.
E com maior poder ha menys ha
licencia de abusar. E Sapia lo
Rey, no deuria mes de servir dell
poble per abit que per custum es
tudiant pertir se de totes estremitats
per egual espay, seguint la virtut

sit nada en nengu serus ell p(er) digni-
tat. E lurs scandaria Car la p(ri)-
mera confirma les riqueses e la se-
gona la gloria e lhonor Sia conser-
vador e amador de sa fama p(ro)pia
a vides de sa honor sia avar de te-
mps guardant que no perde temps
sagbarth de azoneda e tostemps
haja en lo cor la resposta de lany
Emperador animosa dient Amo
valer Or mas voler memoria al-
[illegible] mes [illegible] sia vassalls esser rich
quel senyor E sapia que Rey de rich
vassalls no pot esser pobre E tenir
deu los calamitats insfectes e treba-
lls que la mesquina terra sua a so-
ffertes aquest temps passats e la
doncha se repute benemeritar e
que ha complit son vot e voler E
Es repute verdaderament Rey com
les misteries en sa terra mesles per
[illegible] dalteres nacions guardes lo
de perdicio per sa virtut propia
e haura restituyts los dampnat-
ges reparats los devotaments fama

da pau o pressa tota tirania e cor
na da libertat en sa terra metes e
lo cor amar los que senyorejara
cor amat tem la amor E per ess
regne pus perillos o Jn cert que
senyorejar als qui nol volen ja ço
no ixque del cor del ten rey la Re
yal doctrina de salusti dient que
gents darmes o tresors no son defe
so del Regne ans los amichs
tals empero que no sien a amor fe
cats per armes ne hauts per diners
25 mas per benifets merits ha E si
guex se que lo Rey deu viure ab
los seus en concordia car per con
cordia creixen e augmenten les
coses poques e per discordia se per
den les destrouexen les grans E
exemple de marcho agripa diet
Trebal molt per la sua concordia
Per la qual fera acostu fora co
panys amich e bon Rey E per ço
deu lo Rey servir sia la pus cara co
sa amistat e lo que una vegada a
fiura se digne de sa amistat nol

[illegible] de negun consell seu. E seg/
uentz lo seu consell. De Senecha: totes
[illegible] aquell que sapia
son amich [illegible] principalment dels
bes amichs. E con sia ne molt mas
no de molts [illegible] que sapiatz
[illegible] la amich del lagoter ho
[illegible] enemich p lauaen li Verra de
les [illegible] [illegible] de
Veritat. [illegible] e segoters axi
[illegible] no fia lenger en pen
[illegible]
[illegible] les leys. E
[illegible] ble es [illegible] Jamet he
[illegible] perapi
[illegible] en lamich pro
[illegible] E no [illegible] la la
[illegible] e tengue [illegible] que se/
[illegible] ell es lamich [illegible] altres
[illegible]
[illegible] que ell no
[illegible] dels g/
rans senyors. E deuen guardar
que les Volumtats de ca senyors sien
[illegible] cuo sufferan son dale/

en qui arenna rey volen conegue-
[illegible] amor no pot james esser forçat
de si no per amor e per aquella [illegible]
forçadament pus la conegua en bol-
ne e no haia neguna sospita de mal
en lo amplificament e no reegua i
pro uisiament o sens causa a algu
qui de si suspites no vulla creda
a acusadors o maldients plasers
daltres e siu per se tenen ab par
t maria [illegible]
conexença [illegible]
le es del Emperador [illegible]
rey qui los deladors [illegible]
eladors no castigua [illegible]
lo gran alexandre [illegible]
molt poderos senyor magnifi-
[illegible] ab molt bona e [illegible]
[illegible] e [illegible] bon de [illegible]
[illegible] car [illegible] mal [illegible]
ques [illegible]
beuratge a el [illegible]
phelip metge [illegible] lettra de
parmenio en les quals la monesta
ven que felip metge [illegible]

ab mo les dons per David enemych
sen lexhaua primer quel faria mo
rir axi que guardas se a guayts
e son mortal ab enrachs les quals
lestas legi d'alexandre e cela tro
[illegible] en [illegible] ell hac begut
lo [illegible] metge E la donchs qua los
ull al metge e li fauera les letres de
la acusacio Emperes sapia tenir
utilment si vera ses mas affirs les
li dona tost e be pus la acusacio ca
salla Algunes p ben les males per
laules e alimpens per enalament
loen [illegible] els [illegible] que han
[illegible] recordam lig quell Emp
ader Octouia astenya Tiberi di
ent que nos deuia enfellonir per que
algu perlas mal dell con preon e
ra que algu noll pogues mal fer
en altra manera mes auentatge
hauria lom que deu [illegible] far
les nos puxa [illegible]
offensa Emperes fouch la [illegible]
de [illegible] de peranle Donchs
lo teu Rey emp[illegible] e exerce [illegible] la

penra e les orelles en aço en que ro-
dlament es lo [illegible] la potencia del
gran Emperador molt de pompe
gran e solempne Cimunda de Ro-
ma. E del Rey de [illegible] e de [illegible]
[illegible] ciutat de Archenos los
guenye lo teu Rey. si algunes [illegible]
ten saber los secrets u ajas e [illegible]
enys saber los secrets daltri car
de Veleros son procehent no en-
van de tals coses e lo contrari es
en Casium mai pocha consian-
ça ajes auant [illegible] lo teu Rey
que sia tal com nol [illegible] esser re-
putat per les gents. E la [illegible]
no volia res saber [illegible] ana [illegible] ho
secret ne res sa guardava [illegible]
neia son enemich que son [illegible]
ne sabia res de sa delibera[illegible]
en son Consell aquell [illegible]
dels [illegible] mas [illegible] valen e [illegible]
[illegible] fa menar Dipus [illegible]
aspres dels Carra gineses per
les hostes dels Romans e sem-
blant aja [illegible] Julius cesar

altra Roma pres gran Cauller
de Roma [illegible] enemichs seu clama
nera [illegible] menys preu/ e no sen
tencia qui sabia molts secrets seus
E en [illegible] com una vegada aquis
[illegible] esforçats tots los [illegible] tots los
[illegible] de sos enemichs carnals e
no volch [illegible] ligassen E nos pe
ne lo Rey que solament/ o ala ve
ritat la sia [illegible] en son mol seni
[illegible] e molt [illegible] [illegible] per tal que en
[illegible] corratge [illegible] que la [illegible] e p
[illegible] que totes humanes passions t
[illegible] pujar negun [illegible] de do
[illegible] algun [illegible] de [illegible] ne al
gun [illegible] de [illegible] ne algun de
[illegible] desigs carnals Rayna que
[illegible] en [illegible] [illegible] lengue [illegible]
E no [illegible] solament [illegible] en
Rey [illegible] [illegible] E [illegible]
[illegible] [illegible] maneras
de [illegible] que [illegible] e [illegible] e [illegible]
Veritat ço que dix [illegible] Tenecha [illegible]
Regina Tragedia Tot Regna lo
[illegible] mayor Regne E axi lenada

tota fera e temor se tete comu a sos
sotmeses e tot que ells han deuen be
esser aprimats en sa dita ma de s
superior co es de deu. Superbia [illegible]
erguyosa no bave que son dits en
de Rey mas de gent tirannia [illegible]
naturalmente ha lo Rey de haver sa-
bia ab qual deu ha fet tant be e a
els denmor de tan grans bens ha
deu tot poderos creador seu ha
com pot haver en negu lo qui en
ven sobre si negu. E ven si [illegible]
sobre tots. Lengue lo seu Rey [illegible]
veritat lu deu esser fundament
de tota la fe. E qui ab qui [illegible]
cies es bene que no [illegible] hom de
les veritats. E quines veritats
segasten ab mocha falsia. E a per
si desfige que hom lo [illegible]
gria en [illegible] [illegible] [illegible]
veritat. E [illegible] [illegible] [illegible]
que no sapia [illegible] [illegible] no pot
esser puis ab [illegible] cosa [illegible]
revellosa que Rey mentidor [illegible]
lo qual la cosa publicha de [illegible]

Regne in terra e tremolosa p[er] sos
falses lesgunes a aquells a qui volt r
deu esser estable afferma la parale
daquells en los quals es fundada la es
peranza e seguretat de tots pob
les e p[er]tant no deu mentir als al
tres al qual es mester si fer se pot
que negun nol menta. E per ço he
na le gotes lo qui no deu haver
palhoz ne deu esperar haver res
dalteri les quals dues coses me
haven jpsia agullons de legosta
haver se en terra que no lon fina
de negun ne sen se honesta e axi no es
ra be al Rey. lo qui als son sobre es grat
per esser amat e stant reposat se pot
venjar. E es la pus nobla valença
que esser punea lamat quant se axi
materie de alegrar se mat sobre ma
nera guardant les actupandria in
mortals del Regiment de son reg
ne no ten poch se deu en tristar si
gorde les grans honors e la divinal
magnifficencia que ha en si no de ner
a negun car deus la fet nexer no per
a si solament mes per la cosa publ

dia e la dampnació a zagnamyn
tat es propia virtut dels Reys ço
la qual no son dignes haver dels
ne lo nom del Rey. E sa humanitat
natural es del hom e no virtut si
no la ha mes en cosa no acostumada
que vin azas pectayn mes huma
nitat al Rey que a altre per tal com
sobre puya los altres. E alqun ten
los homens lo primer loch. Ven
haver Caste dat lo princep la
qual es bella en tots los homens
e hau en Rey ha singularitat de
bellesa e es no es pus bell que Rey.
Cast ne pus lenj que Rey lenyons
Gratitut es memoria de serveys e
de benifficis solen haver los muts
animals e es leia cosa si fall als
homens. E es ver que als homens
es hornament e bellesa e ajuda
al Rey. E ingratitud sol tornam
pre los nervis e força del Regna
per tal com tastu ha perehsi de ser
vir als qui obliden los benifficis ro
pler de las qui pereixen la perjonesa

sens sons del jngent coratge. Ala fi
tom fers Rey que es ple de honor co-
ratgosa e de enterea honrat. E lo q
animos era franch e largua sapia que
desque es fet Rey ha perdut sa be-
nit rebellosa furiosa e honesta sen
la qual fa libertat dela cosa publi-
ca. E daqui avant ha admetre ne
esser compli a altres. Car per lo
ple dels Reys se Regexen les re-
nes. E les errades del poble solen a
ver dels costumes dels senyors. he
Respos lo Rey no deu voler que a
si sino lo cepte e la corona e ço que
daquells ve, ço es la salut de tots
los comeses gloriosa a zas dessal
e de molts caps semblant ala serp
de Ercules a laqual nexe molts
caps per agullar. Ha na lo Rey a
gudesa de gyda al engyny e ver-
gonya de gyda a sa edat e virtut
a son linatge e a son Reyal estament
E lengua magnifica per tanquent ti
a zeyn preu porpra de tres preci-
ses e delits trahent restauren de tots
les coses ravernadas e de quells se

marcell hauia per Regal apercau
segons ho son Armes Canals los az-
tenis de son palau e pau e guerra
E totes les coses segnesqués en son Reg-
nat les arts he maneras dels Ro-
mans que son servar manera en
la pau per donar als princeps E
guasanyar daffligir los seus perbiosos
Ala fi sapia la present vida esser
trabellada de gran trebal e treball no a
josch o pler ne arrepos perços no
vill delit ne per altre donar per-
en als homens sino que ab pense-
ran merit se obtera Car la e-
ternal gloria he maresa a fama p-
petual E axi altre vegada mos-
tres abiment a aprendre ab gran vo-
ler lige e hoge los nobles fets
dels antichs princeps illustres dignes
perpetuament en memoria ço que aquel
princeps axagmuffich lo decret Dignio
e sobrea deffenidor deles Cmitats
conquests fills e ffeuna en les hostes
sobre camora que en apres fon escri-
ta de guar dixiplina hmolts Ro-
mans princeps que axi com aquell

contra deles hosts totes maneres de
delits e daunol luxuria. Apres lo ten
Rey qui desto Cimiris fos instru-
ments de luxuria / e com aquesta
les custumes delles gents que per ga
laer se son assolades. E sens que no
haia esperança no solament de vic
toria mas ne de salvar. E axo per
exemple seu hauem del dit [illegible] E
daltres cosses per les quals se fa le
hom acabat e perfet. E nunes no
nos domens in signes per breu [illegible]
com trobava esser estat tans de [illegible]
[illegible] ne scripia a ell donats per me[illegible]
de sa vida e per en decessadors seg
a gloria. E sumen es que los nobles
cavaliers tant los en tenien exemples
com dons e tant perdurables com esta
tues posades en memoria dels antiq
[illegible] E tan perler es com ho per
a qual armaren als antichs [illegible]
son lo ars / e bella cimera es la [illegible]
pren de breunt. E non qual per [illegible]
temps en enqueren dalcres antich
E at exemple notable no Enrich
mas Pecessih / e de totes breums E [illegible]
sa solnom en guian per amor habs

cer Rey, denant sos ulls co es son
oncle lo Rey Rubert de napols e Jherusa
lem la mort molt dampnosa del qual
declara quant era sa vida proffitosa
al Regne axi aquell era inform
si mateix segons la Regla daquell
Contempla si en quell noble spill a
quell era sany adaguaim sian lo
Rey dels Reys axi com per a dar lo
seguents, e per sanch apoc saguestha
per en[illegible] e te vmge a jolies Rega
des voler ressemblar als bons den
tenyment e en quyn es estat proffi
tos axi com voler ressemblar altres
coses de la ley esser reprimat bo lo qui
estudia ressemblar als bo a jolies lo
sos lhe dixit mas als vermar pogs
son a test la magnitud dels affecte
mes son en terra les coses qui resten
a dir Et en molt noble Ceres senis
e sages que totes e cascuna de tot
mistles Empero ala gran amor
tes noy es difficil e greu sino es
amor Ace no pots dir ni qui es
del cor esser de la amor e sinch des
tenyimar e Dinch e corp/e ghia de sos

consell ne fon pus agradable Thi
con Achilles ne Palamides a Ene
a / ne Philotes a Erchules ne Cele
a Scipio Affricha que mes est al ven
Rey, E donchs acaba ço que as co
mençat car la Carrera porta so
trebaill. E la amor vençe totes co
ses E aymatere qui vol part de
la honor e gloria tal ho es que po
rt sa part dels pensaments / e sa
vechs les costes grans axi com ha
lor se cava de le pregon dela terra
e les espines se parte de lo [illegible] las
cent [illegible] dels arbres qui sien di
sabe E [illegible] bona se perfilen les
[illegible] lo vori si hal en India e
les perles en la mar de Occena ab
gran diffi[illegible] ab gran diffi cul
tat se han totes les grans coses e
precioses E la [illegible] que entre
[illegible] les coses es molt preciosa no
ab [illegible] bona fama es per
resplendent que es la qual ab gran
[illegible] se dreça e gran diligencia
a se guarda es [illegible] e esta en
tre [illegible] la virtut entre les suf

ficultats e entre les tristes sollicitu/
tes esta la gloria. En lo cor de la va-
rosa soffre lo dit affany e perill
en les virtuts e gloria lo coratge de
hom. Doncs tu en fin lo teu corat/
ge ab gloriosos comensaments. Car
com may darees haver acabat la no/
res comensades. Exercitel ab bons
e iustes del Rey e dela cosa publica
/e aperturte ab aquells fara da sa be/
nevenimencia amenar sos affers. E la
anima apres que sera partida de
cors puys lengueramant e myllor bo/
llera sales a ternals. Cadrees Se/
gons opinio de estoycs e nos ho sa/
bem. A Deu te coman. Lhonor de le/
gna /e nostra sem 2 el...

La Espanya es un reg-
ne separat dela Fransa per ell
Monts Pireneus es molt [illegible]
en los estius lo terreny [illegible]
pedregos y montanyos, lo qual
compta ciutats de [illegible]
fortes, los fruyts y [illegible]

los caualls y llanes, molt estimats.
Aquest Regne es poch poblat,
[illegible] ment al mig die, las campi[illegible]
[illegible] la poca fecunditat de los camps,
[illegible] desterro dels moros y Judios en lo
[illegible] que passaren de [illegible]
[illegible] la habitar de gent que va a la
[illegible] as guarnicions que lo
Re[illegible] a lo terra firme [illegible]
es [illegible] lo Rey se lo governa no-
[illegible] ich y sos [illegible]
[illegible] la guerra y la p[illegible]
25 [illegible] paz; en est Regne [illegible]
[illegible] consells de govern y los
mes principals son lo de Cas-
tilla, y lo de Aragó. Lo Rey te
lo nom de Catholich que li donà
lo Papa Alexandro 4. a Ferdi-
nando 5 rey de Aragó. est Regne
es hereditari, y en falta de fills,
entran las fillas. La dominació
del Rey de Espanya se extenen las
4 parts del mon, te la millor part
de la America, las Islas Philippinas
en Assia y algunas plassas en la
Africa. may lo sol hix des [illegible]
dominis.

فهرس المخطوط:

Índex

f.: foli **r**: recto **v**: verso

بيانات المخطوطة

Autor/a:
Jiménez de Rada, Rodrigo (ca. 1170-1247)
Títol:
Aquesta obra es stada treta de les cronicas de mestre Rodrigo, archabisbe de Toledo, en les quals es breument atrobat Lo estament de Spa[n]ya del començament del mon tro al dia present quins e quals p[rin]ceps la ha[n] posseida [Manuscrit]
Edició:
Ed. facsímil
Publicació:
Alacant : Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes, 2006
Nota:
Reproducció del manuscrit datat al segle XV.
Localització: Biblioteca de Catalunya, sig. Ms. 6.
Entrada secundària:
Biblioteca de Catalunya. Manuscrit 6
http://www.lluisvives.com/servlet/SirveObras/jlv/05811736477937784332268/index.htm

ن سخة أخرى مد تملة لهذه المخطوطة:

Autor: Jiménez de Rada, Rodrigo (ca. 1170-1247)
Título: **[Chronica Hispaniae [Manuscrito] / Rodrigo Jiménez de Rada]**
Publicación: [S.l.] : [s.n.], [1201-1300?]
Descripción física: 157 h. (2 col., 38 lín. en la primera parte, 37 en la obra final) : perg., il. ; 28 x 19 cm
Notas: Copia digital: realizada por la Biblioteca de Andalucía
Referencias: Creadores del libro, n. 139
Cuadernos de 10 h., salvo el formado por las h. 110-112 y los dos últimos cuadernos de 8 y 7 h.; pautado a lápiz; caja de escr.: 21 x 13 cm en la primera parte, 23 x 15 cm en la obra final; reclamos; signaturas alfanuméricas; foliación moderna a lápiz, folia erróneamente h. 62bis y 63bis; 112r-v, 150v en bl.
Iniciales policromadas con motivos fitomórficos y zoomórficos en h. 2r, 3r, 113r, 127v, 130r, 130v; iniciales vegetales rojas y azules con decoración fitomórfica
Contiene: Chrónica Hispaniae: Dedicatio; Historia Gothica; Historia romanorum; Historia hugonorum, vandalorum et suevorum, alanorum et silingorum; Historia ostrogothorum; Historia arabum Contiene además: Cronica omnium pontificum et imperatorum romanorum (h.151v-157v)
. Escr. gótica caligráfica

Localización:

Biblioteca Pública del Estado - Biblioteca Provincial de Córdoba Ms. 131. Nº de registro: 1000614
Olim: "Est. 5 Tab. 5ª Núm. 21", "Tab. 2 N. 6"
Enc. piel
http://www.juntadeandalucia.es/cultura/bibliotecavirtualandalucia/consulta/resultados_avanzada.cmd?operador05=AND&campo02=&campo05=&valor05=&operador06=AND&campo04=&valor04=&valor06=&operador01=AND&valor02=&buscar=Buscar&campo03=autor&valor03=rada&operador04=AND&valor01=1&operador03=AND&descripcion01b=Cat%E1logo+general&campo01=seccion&campo06=&forma=ficha&posicion=3